

باسمه تعالی

پیوست نامه شبکه تحلیلگران اقتصاد مقاومتی

موضوع: هدایت نقدینگی

هدایت نقدینگی واژه ای است که پس از اشاره رهبر معظم انقلاب، در محافل مختلف سیاسی و کارشناسی، مورد بحث قرار گرفته و در خصوص راهکارها و البته امکانپذیری آن، صحبت های مختلفی شده است.

جمعی از کارشناسان و مسئولین اقتصادی معتقدند که این امکان وجود دارد تا «نقدینگی موجود» در جامعه که در حال حاضر بیش از ۲۰۰۰ هزار میلیارد تومان است، به سمت بخش های مولد اقتصادی جهت دهی شود و از آثار نامطلوب و مخرب آن به ویژه در شرایط نابسامان اقتصادی، جلوگیری به عمل آید.

در مقابل، عده ای نیز معتقدند واژه هدایت نقدینگی درست نبوده و اصولاً هدایت نقدینگی موجود امکانپذیر نیست؛ به عقیده ایشان، هدایت نقدینگی تنها در خصوص «خلق پول و پول جدید» معنی پیدا می کند.

معنای دقیق هدایت نقدینگی در اقتصاد

نقدینگی به صورت سپرده در حساب های بانکی وجود دارد. لذا هیچ گاه سپرده از بانک و حساب های بانکی خارج نمی شود، بلکه از یک حساب به حساب دیگر منتقل می گردد. اما همین تغییر حساب، باعث می شود که در فضای واقعی اقتصاد کشور نیز تحولاتی رخ دهد؛ لذا آنچه از هدایت نقدینگی مدنظر سیاستگذار بوده، همین تحولات است.

بر این اساس، هدایت نقدینگی ۳ گونه مختلف دارد که در ادامه تشریح شده است:

تغییر ترکیب سپرده های بانکی: فرض می شود که بخشی از جامعه که حساب های کوتاه مدت بانکی دارند و بابت آن سود می گیرند، این امکان را پیدا نمایند که با سودی قابل توجه، سپرده کوتاه مدت خود را به سپرده بلندمدت تبدیل نمایند؛ در واقع شرایطی ایجاد شود که سپرده گذاری بلندمدت برای آنها بیشتر از سپرده گذاری کوتاه مدت صرفه اقتصادی داشته باشد.

در این شرایط، با تبدیل سپرده های کوتاه مدت به بلندمدت، امکان جابجایی نقدینگی برای صاحبان این سپرده ها کاهش یافته و در واقع سرعت گردش پول غیربهرینه، کاهش می یابد؛ چرا که فردی که تا پیش از این می توانسته پول خود را بلافاصله صرف سرمایه گذاری در بورس، خرید سکه و طلا و ... نماید، دیگر این امکان را به راحتی ندارد.

بنابراین ایجاد امکان سپرده گذاری بلندمدت، یکی از انواع «هدایت نقدینگی موجود» است که با تغییر ترکیب سپرده ها رخ می دهد و در نهایت به کاهش «گردش غیربهرینه پول» می انجامد.

تغییر ترکیب دارندگان دارایی: فرض می شود که تعداد قابل توجهی سوداگر و مَلّاک در بازار مسکن وجود دارد که کار اصلی آنها، خرید زمین و ملک و فروش آن پس از یک مدت است تا از این طریق سود کسب نمایند. حال در صورتی که با وضع مالیات بر عایدی سرمایه، این افراد ملزم گردند در خرید و فروش خانه های غیراصلی خود مالیات بپردازند، دیگر این بازار برایشان سودده نخواهد بود؛ لذا املاک خود را عرضه می کنند تا از بازار خارج شوند.

در این شرایط، افراد صاحب نقدینگی و متقاضی خرید مسکن اول که مشمول مالیات نمی شوند، وارد این بازار می شوند. در محل سپرده های بانکی نیز، سپرده متقاضیان مسکن اول به مَلّاکان منتقل شده و این افراد، به دنبال محل دیگری برای کسب سود می روند؛ در صورتی که طبق مثال اول، سپرده های بلندمدت جذابیت داشته باشد، این منابع به آن حساب ها منتقل می شود.

بنابراین این حالت نیز یک نوع «هدایت نقدینگی موجود» است که طی آن ترکیب دارندگان دارایی تغییر یافته و عادلانه تر شده و «گردش پول» در اقتصاد نیز بهینه تر می شود.

تغییر ترکیب سرمایه گذاری ها: فرض می شود علاوه بر سپرده گذاری بلندمدت که در دو مثال قبلی امکان آن وجود داشت، این امکان برای صاحبان سپرده های کوتاه مدت ایجاد شود که منابع خود را در پروژه های کلان سرمایه گذاری نموده و از سود آن بهره ببرند.

در این شرایط، گردش پول در اقتصاد یک مرحله بهینه می شود و صرف اقدامات مفید می گردد. در واقع با انتقال سپرده از حسابی که می توانست خود به منجر به ایجاد نوسان در بازار شود، به حسابی که امکان استفاده کوتاه مدت از آن وجود ندارد، مصرف نقدینگی یک پله بهینه تر می شود.

هرچند نقدینگی در این حالت از حساب فرد به حساب صاحب شرکت می رود؛ اما وی می تواند با خرید کالای مورد نیاز از محل نقدینگی، پروژه را تکمیل نموده و ضمن اشتغال زایی، درآمد بیافریند. بنابراین همان میزان نقدینگی که تا پیش از آن، محل مصرف بهینه در اقتصاد نداشت، صرف اقدامات مرتبط با رشد اقتصاد می شود.

بهینه سازی گردش پول، مفهوم هدایت نقدینگی

شاید این بیان که نقدینگی موجود، امکان برداشتن از جایی و بردن به جایی دیگر ندارد، درست باشد، اما امکان هدایت و بهینه سازی گردش پول موجود در اقتصاد که همان «هدایت نقدینگی» است، وجود دارد؛ بدون اینکه نیاز به خلق پول جدید باشد.

در ۳ گونه فوق، هیچ تسهیلات جدیدی ارائه نشده است و لذا خلق پول جدید هم رخ نداده است؛ در این موارد، هدایت نقدینگی موجود رخ داده که معنای دقیق آن، بهینه سازی گردش پول موجود در اقتصاد است. لذا می توان با سیاست هایی، از سرعت مازاد و گردش غیرمولد پول موجود کاست و این گردش را بهینه نمود تا منجر به رشد اقتصاد و کاهش فعالیت های مخرب گردد.

۳ اقدام برای هدایت نقدینگی در اقتصاد

بر اساس ۳ گونه هدایت نقدینگی که مفهوم آن تشریح گردید، ۳ اقدام می توان طراحی نمود تا این مهم محقق گردد. این ۳ اقدام در ادامه آمده است:

حذف سود سپرده های کوتاه مدت و ایجاد جذابیت در سپرده های بلندمدت: در حال حاضر سپرده های کوتاه بانکی علیرغم اینکه سود دریافت می کنند، این امکان را برای دارندة آن ایجاد می نماید که هر لحظه سپرده خود را در یک بازار تخلیه نموده و منجر به نوسان گردد. چنین بستری، ظرفیت فعالیت های سوداگرانه در اقتصاد را ایجاد نموده و خود مخرب است. افراد برای سپرده گذاری و کسب سود که خود نوعی سرمایه گذاری محسوب می شود، باید حداقل برای شش ماه برنامه ریزی داشته باشند.

بر این اساس، پیشنهاد می شود سود سپرده های کوتاه مدت حذف شده و سپرده های بلندمدت جذابیت و سودآوری بیشتری داشته باشد تا هم صاحبان سپرده، برای سرمایه گذاری دوره بلندمدت تری را انتخاب کنند و هم بانک، بتواند برای انتخاب بخش های مدنظر جهت سرمایه گذاری برنامه ریزی نماید.

اخذ مالیات بر عایدی سرمایه در بازارهای موازی تولید: مالیات بر عایدی سرمایه (CGT) ابزاری است که در کشورهای جهان به منظور کنترل سوداگری استفاده می شود و خاصیت تنظیم گری در اقتصاد دارد. این پایه مالیاتی مهمترین و قدیمی ترین ابزار در دنیا برای جلوگیری از هجوم نقدینگی به سمت فعالیت های غیرمولد اقتصاد و در نتیجه ممانعت از افزایش غیرمعارف قیمت ها، بروز نوسانات و تقویت سوداگری در بازارهای موازی تولید است. مالیات بر عایدی سرمایه با کاهش چشم انداز سود سفته بازی در ارز، طلا، مسکن و خودرو، زمینه را برای هدایت نقدینگی به سمت بازار سرمایه و بخش های مولد فراهم خواهد کرد. بدون جلوگیری از سودهای غیرمعارف و بادآورده در فعالیت های غیرمولد، سخن گفتن از «هدایت نقدینگی» اثری نخواهد داشت.

با توجه به نیاز مبرم آحاد جامعه، شرایط وخیم شاخص های دسترسی به مسکن، احتمال بروز نوسانات مجدد قیمتی و نیز فراهم بودن زیرساخت ها برای پیاده سازی به گفته مسئولین مالیاتی، پیشنهاد می گردد این ابزار مدرن و هدفمند در گام اول در بازار مسکن اعمال گردد و به تدریج در سایر بازارهای موازی تولید اجرایی شود.

ایجاد سازوکار سرمایه گذاری در پروژه های کلان برای عموم جامعه: پس از جلوگیری از هجوم نقدینگی به سمت فعالیت های غیرمولد، ضروری است برای حرکت این سرمایه ها به سمت تولید و فعالیت های مولد و سودآور اقتصادی تدابیری اندیشیده شود و شرایط آن برای مردم فراهم گردد. پروژه های کلان نفت و گاز و زیرساخت های عمرانی کشور دو نمونه از این موارد است که طبق بررسی های انجام شده، در مجموع حداقل به ۱۰۰۰ هزار میلیارد تومان سرمایه و نقدینگی نیاز دارد که تامین آن از طریق بودجه دولت یا سرمایه گذاری خارجی (به دلیل ریسک های بالای آن)، امکانپذیر نیست.

در این زمینه پیشنهاد می شود دولت با تشکیل صندوق پروژه به عنوان یک سازوکار اجرایی برای پروژه های کلان نفت و گاز و همچنین تدوین قراردادهای همکاری با استفاده از روش های مشارکت عمومی-خصوصی (PPP) برای پروژه های عمرانی با مسئولیت یک نهاد مشخص، نقدینگی موجود در جامعه و سرمایه های خرد و نیمه خرد مردمی را به سمت این قبیل فعالیت ها هدایت نماید.